

STAREA DE SPIRIT DIN ARMATA ROMÂNĂ REFLECTATĂ ÎN PRESA COMUNISTĂ ȘI DEMOCRATICĂ (1934—1940).

AUREL LOGHIN ȘI IOAN SAIZU

Evenimentele politice care au urmat marilor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie — februarie 1933 reliefează cu pregnanță faptul că, în condițiile cînd fascismul crea mari primejdii pentru ființa națională a poporului nostru, Partidul Comunist Român, exprimînd interesele vitale ale întregii națiuni, milita activ pentru unirea tuturor forțelor democratice și patriotice în apărarea independenței și suveranității țării. Această luptă se axa pe temeiul că în România exista o profundă ostilitate față de fascism, față de Germania nazistă. Caracterizînd viața politică a României după marile bătălii de clasă din ianuarie — februarie 1933, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „creșterea avîntului mișcării antifasciste — oglindit în manifestațiile de masă desfășurate în anii 1935—1938 sub lozincă frontului popular, în demonstrațiile antihitleriste de la 1 mai 1939, care, prin vigoarea și combativitatea lor, au avut un puternic ecou internațional — arăta hotărîrea poporului român de a se opune infeudării țării Germaniei naziste, de a lupta pentru apărarea democrației și libertății sale naționale”¹.

În noile împrejurări politice, P.C.R. a folosit o tactică adecvată, cu o mare varietate de forme pentru organizarea și conducerea unei largi mișcări de masă antifasciste și antirăzboinice. În acest proces a fost cuprinsă și marea majoritate a armatei, aceasta cu atît mai mult cu cît, după cum s-a demonstrat începînd cu anul 1930 s-a produs „o reconsiderare a poziției comuniștilor față de armata existentă”², iar din 1933, în contextul general al activității desfășurate

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, București, Editura politică, 1970, p. 367.

² Ion Coman, *Ridicarea pe o treaptă superioară a tradiției luptei armate de masă a poporului român în concepția și activitatea P.C.R.*, în vol. *România și tradițiile luptei armate a întregului popor*, București, Editura mîillară, 1972, p. 17.

de P.C.R., „gîndirea militară a partidului a intrat într-o etapă nouă, deosebit de fecundă. Programul partidului s-a îmbogățit și în domeniul militar cu teze și aprecieri care reflectau modificări survenite în viața politică internă și internațională”³. Chestiunile militare, legate nemijlocit de practica revoluționară, de doborîrea regimului bazat pe exploatare, au avut întietate în preocupările partidului. Aceasta explică deosebita atenție acordată de comuniști, muncii în rîndurile armatei în vederea scoaterii ei de sub influența partidelor burgheze, pentru atragerea de partea forțelor revoluționare. Totodată, ținînd seama de caracterul agresiv al fascismului, politica revizionistă manifestată de guvernele unor state vecine, Partidul Comunist a pus un accent special pe sarcinile apărării hotarelor și a independenței poporului român⁴. În acest scop, comuniștii au și declarat, după cum se arată într-un document din acei ani, că sînt gata să apere cu arma în mînă independența României, dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război de apărare contra imperialismului fascist. În lumina acestor aprecieri, P.C.R. a pus accent sporit pe munca de influențare în spirit democratic a corpului ofițeresc⁵, s-a pronunțat în sprijinul eforturilor făcute pentru dotarea armatei cu tehnica necesară ducerii unui război de apărare, pentru dezvoltarea industriei naționale legată de înzestrarea și echiparea armatei, adoptînd tactica desfășurării unei bogate activități în instituții, organizații și asociații patronate de stat, ca premilităria, străjeria, pichetele de apărare a populației contra războiului aerian și chimic etc.⁶. Totodată, P.C.R., demonstrînd capacitatea de a înțelege că în aceste condiții contradicțiile externe dintre națiunea română și statele revizioniste primau față de contradicțiile interne, s-a pronunțat atît pentru o coaliție a tuturor forțelor naționale interesate în respingerea agresiunii și în bararea ascensiunii la putere a agenturilor hitleriste, cît și pentru retragerea tezei privind „transformarea războiului imperialist în război civil”, ca nefiînd potrivită împrejurărilor concrete de atunci⁷. Cu toate acestea, sub influența unor factori externi, ea a fost menționată în cîteva documente⁸.

O contribuție remarcabilă la demascarea pericolului fascist, la mobilizarea maselor în frontul comun de luptă pentru democrație și pace a adus-o presa progresistă, antifascistă a timpului. Ea a participat, într-o largă măsură, la crearea unei puternice opinii antifasciste de masă, de educație în spiritul luptei împotriva elementelor interne

³ *Ibidem*, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ În rezoluția adoptată de C.C. al P.C.R. la sfîrșitul lunii februarie 1935, se sublinia în acest sens necesitatea ca, nu numai printre soldați, ci și printre gradele inferioare ofițerești, să se desfășoare o largă campanie antifascistă, îndreptată mai ales împotriva fasciștilor activi. (*Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1934—1937*, București, E.S.P.L.P., 1957, p. 218).

⁶ Ion Coman, *op. cit.*, p. 17—19.

⁷ *Ibidem*, p. 16—17.

⁸ *Documente din istoria Partidului Comunist ...*, p. 288.

ale fascismului, și împotriva agresivității fascismului extern. P.C.R. are incontestabil meritul de a fi reușit să sprijine, învingând mari greutăți, această luptă. Îmbinând cu pricepere acțiunile legale cu cele semi-legale și ilegale, P.C.R. a reușit să-și formeze o activă rețea de corespondenți în rîndul muncitorilor, țărănilor, intelectualiilor și soldaților.

Pe baza materialelor cercetate din presa comunistă și democratică, din perioada 1934—1940, ne-am propus să prezentăm în lucrarea de față starea de spirit manifestată în rîndul armatei. Trebuie subliniat că substanțiale informații în această direcție, ca și pe linia propagandei dăună în rîndurile maselor de soldați, cuprind: „Cazarma“, organ ilegal al C. C. al U. T. C., destinat recruților și tinerilor soldați, care-și propunea să ajute pe soldat „să-și organizeze lupta pentru revendicările sale și cum s-o lege cu lupta muncitorilor și a țărănilor“, să demaște suferința și mizeria la care era supus, „Ostașul roșu“, organ al tineretului comunist pentru revendicările economice și politice ale soldaților, imprimat la București, în iunie 1931, „Viața ostașească“, organ ilegal al P. C. R. și U. T. C., secția București, apărut între octombrie 1931 și aprilie 1932, care-și propunea să arate soldaților cum trebuie organizate și conduse acțiunile pentru revendicările lor zilnice, cum trebuie căutați aliații în afară de cazarmă, „Lupta ostașească“, organ al Comitetului Regional Moldova al P. C. R. și U. T. C., apărut în ianuarie 1932, care-și propunea să formeze celule comuniste în cazărmă, a căror conucere să lupte pentru revendicările imediate (mărirea soldei, asigurarea hranei bune și suficiente), să se opună regimului de dezumanizare. Informații prețioase oferă și „Tinarul leninist“, „Steagul roșu“, „Tinăra gardă“, „Brazda“, „Descătușarea“, „Noi vrem pămînt“, „Buletinul“, „Tinăra gardă a Moldovei“, „Tinărul C. F. R.-ist“. Știri prețioase întîlnim și în ziarul „Scînteia Prahovei“, care se referă la regimentul de tancuri de la Tîrgoviște, și „Ifju kommunist“, publicînd cu precădere materiale despre recruți.

Reflectînd starea de spirit din cazărmă, presa respectivă îngăduie reliefarea activității P. C. R. în armată în vederea organizării luptei soldaților pentru un regim uman, împotriva brutalităților, a ideilor șovine, fasciste, împotriva războiului imperialist. Corespondenții voluntari militari din diferite unități, care au pus la dispoziția publicațiilor comuniste și democratice materialul documentar, scot în evidență acțiuni de rezistență ale soldaților față de tratamentul inuman, față de pătrunderea ideilor reacționare. Aceiași corespondenți subliniază că numai activitatea desfășurată de comuniști în rîndul soldaților a permis satisfacerea în acei ani a unor importante revendicări.

Este semnificativ faptul că prin intermediul rețelei de corespondenți voluntari activi, presa comunistă și democratică a putut lansa în rîndul soldaților apeluri la luptă, corespunzătoare realităților din armată. O frecvență deosebită au avut-o chemările comuniștilor de

⁹ Titu Georgescu, Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă. 1921—1944*, București, Editura științifică, 1963, p. 90.

organizare a luptei soldaților în front unic cu muncitorii și țărani¹⁰. Frontul unic era apreciat ca o cheazășie a desfășurării unor lupte mai de amploare decât cele din ianuarie—februarie 1933¹¹. O condiție esențială era ca soldații, indiferent de naționalitatea lor, să se alăture muncitorilor și țăranilor nu numai pentru dobândirea drepturilor economice, ci și pentru succesul luptei antifasciste și antirăzboinice. „Numai prin lupta hotărâtă și organizată sub conducerea Partidului Comunist, scria „Cazarma“, vom putea câștiga revendicările noastre de toate zilele”¹². Materialele de presă subliniază că acțiunile duse împotriva regimului din armată, reazemul principal al aparatului de stat, trebuiau duse pe baza unui plan bine organizat, în care să figureze ca obiective: lupta pentru satisfacerea revendicărilor zilnice în cazarmă, precum și organizarea și conducerea luptei antifasciste și antirăzboinice. În unul din materialele publicate, în același organ de presă, se cerea soldaților să acționeze pentru fraternizarea cu muncitorii și țăranii în lupta de clasă, contra fascismului și războiului, contra regimului inuman din cazărmi, contra executării muncilor agricole pe moșile boierilor etc.¹³. Noi, muncitorii și țăranii îmbrăcați în haine militare, scria un corespondent utecist, soldat în regimentul de artilerie grea din Timișoara, trebuie să punem capăt mizeriei din cazarmă. Aceasta se poate „numai prin lupta hotărâtă și organizată”¹⁴. Plecând de la identitatea de situații în care se afla muncitorul și țăranul în procesul muncii sau în timpul stagiului militar, ziarul „Cazarma“ sublinia că și unul și celălalt întâlneau în armată teroarea, corvoada, hrana mizeră, îmbrăcămintea și încălțăminte sărăcăcioasă, carcera, prin urmare, un mediu care favoriza contractarea unor boli de durată (tuberculoza, reumatismul etc.). După lăsarea la vatră aceștia găseau acasă foamea, frigul și mizeria. Muncitorul eliberat din armată nu era reprimat la locul de muncă în care fusese până la incorporare, procedeu aplicat chiar în întreprinderile și instituțiile statului (C. F. R., P. T. T. ș.a.), iar țăranul își găsea gospodăria împovărată de datorii și impozite¹⁵.

Spiritul de solidaritate apare, în documentele P.C.R., în expresia cea mai desăvârșită. Într-un manifest din ianuarie 1934, C.C. al P.C.R. arăta, adresându-se soldaților, că „lupta fraților voștri, a muncitorilor și țăranilor, este și lupta voastră! Nu trageți în frații voștri!... Sprijiniți lupta lor prin acțiunile voastre în cazărmi împotriva disciplinei oarbe, a mîncării proaste și a corvezilor, pentru mărirea soldei”¹⁶.

Comuniștii au împletit lupta pentru asigurarea unui trai omenesc soldaților, acordarea de concedii concentraților și de ajutoare a familiilor acestora etc., cu lupta politică a militarilor pentru bararea pri-

¹⁰ „Cazarma“, nr. 1 (ianuarie) 1934.

¹¹ Idem, nr. 1 (martie) 1935.

¹² Idem, nr. 1 (ianuarie) 1934.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Idem, nr. 2 (aprilie) 1934.

¹⁶ Documente din istoria Partidului Comunist ..., p. 66.

mejdiei fasciste și a războiului agresiv. În acest scop, în condițiile grele ale ilegalității, ei și-au întărit legăturile cu militarii¹⁷. Totodată, au prevăzut necesitatea efectuării unei intense propagande în rindul soldaților, în toate ocaziile, explicându-le că armata trebuie să fraternizeze cu masele în lupta pentru democrație și dreptate socială. Cu scppul de a ușura împlinirea unei asemenea misiuni, P.C.R. a luptat să creeze celule comuniste în cazărmi, receptive la toate revendicările imediate ale soldaților și care să împartă literatura revoluționară, să organizeze greve contra bătăii și înjurăturilor, împotriva fascismului și războiului, pentru primirea soldei, a îmbrăcăminte și a hranei corespunzătoare¹⁸. De asemenea, documentele P.C.R., presa comunistă și democratică au luat atitudine față de politica agresivă, criticînd cu vehemență cuceririle imperialiste care sprijineau războiul și fascismul. Ziarul „Cazarma”, de exemplu, sublinia că o atare realitate obliga țara noastră, în scopul apărării integrității sale teritoriale, să aloce anual suma de 12 miliarde lei¹⁹. Această sumă nu ar fi creat maselor populare, inclusiv soldaților, perspectiva de a li se agrava situația materială, sanitară și de instrucție școlară²⁰, dacă la realizarea ei și-ar fi dat contribuția și păturile avute. Pentru a sublinia veridicitatea acestei afirmații, presa comunistă și democratică a reliefat, prin rețeaua de corespondenți activi, situația materială și sanitară deplorabilă, ca și tratamentul dezumanizant din armată.

În vederea realizării aceluiași obiective, P.C.R. și U.T.C. au desfășurat o largă activitate în rindul celor care urmau să fie încorporați, fapt care apare cu pregnanță și în presa cercetată. Ziarul „Cazarma”, de exemplu, sublinia că tinerii recruți revoluționari trebuiau să formeze comitete de acțiune, care să grupeze în jurul lor pe încorporați, indiferent de partidul din care făceau parte. Comitetele respective urmau să fie constituite dintre cei mai hotărâți ostași, capabili să organizeze întruniri, demonstrații, greve, etc., să demaște rolul organizațiilor fasciste, să difuzeze manifeste și apeluri de luptă²¹. Ziarul menționat prevedea necesitatea ca aceste comitete de acțiune să devină adevărate organe de luptă și educație revoluționară, să facă legătura strinsă între recruți, muncitori și țărani, să lupte contra regimului brutal din armată, contra trimeriei soldaților la innăbușirea acțiunilor muncitorilor și țăranilor²². Într-un alt număr, ziarul menționat îndemna recruții să lupte în front unic cu soldații, să protesteze în adunări, să refuze executarea ordinelor care dezumanizau, să opună rezistență

¹⁷ Minea Stan, Al. Neamțu, *Aspecte privind atitudinea ostilă a militarilor români împotriva fascismului și a pregătirii războiului antisovietic*, în „Anale de istorie”, nr. 1, 1964, p. 59—60.

¹⁸ „Cazarma” nr. 1 (ianuarie) 1934.

¹⁹ Parte însemnată din aceste fonduri au fost folosite de guvern pentru mărirea capacității de producție a Uzinelor Copșa Mică-Cugir, Reșița, Titan, Nădrag-Călan și Brașov, care fabricau armament și echipament pentru armată, ca și construirea unei noi întreprinderi producătoare de puști și puști-mitraliere.

²⁰ „Cazarma”, nr. 1 (ianuarie) 1934.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

nedreptăților și brutalităților din armată²³. În același sens, soldații, membri sau simpatizanți ai organizațiilor democratice, explicau noilor incorporati, în majoritate fii de muncitori și țărani săraci, necesitatea luptei în front unic cu muncitorii și țăranii pentru a scăpa de jugul asupririi și nedreptății sociale, de a combate fascismul și spiritul războinic. „Nu fascizare, nu regim cazon în cămine, școli și universități îi trebuie tineretului, ci muncă și piine — scria ziarul „Tinărul leninist“²⁴. Printr-o luptă susținută, prin stringerea tuturor tinerilor și șomerilor într-un singur front împotriva oricăror forme de mobilizare și fascizare, prin acțiuni de masă puternice, întruniri, greve, demonstrații, prin continuarea, lărgirea și întărirea acțiunilor pentru revendicări zilnice, preciza același organ de presă, se puteau satisface cerințele economice și politice ale tineretului²⁵. Pregnante sînt apelurile la lupta politică, la organizarea de acțiuni colective, la solidaritate, care, însușite de recruți, puteau deveni o armă eficientă de satisfacere a revendicărilor. „Noi, scria un corespondent al ziarului „Cazarma“, nu mai putem răbda! Noi trebuie să ne organizăm la lupta cea mare, cînd *vom întrebuița armele* fabricate cu atîta sudoare *contra dușmanilor adevărați*, contra regimului fabricanților și moșierilor. Trebuie să *smulgem puterea din mîinile lor* și s-o luăm în mîinile noastre, formînd un guvern al nostru — un guvern muncitoresc-țărănesc“²⁶.

În condițiile creșterii influenței comuniștilor a sporit îngrijorarea autorităților civile și militare, care, pentru a o putea combate, au întocmit un larg plan de măsuri, aplicabil mai cu seamă în timpul sărbătoririi zilei de 1 mai și 7 noiembrie. Astfel, Consiliul de război al Corpului 4 Armată, din Iași, a cerut, în repetate rînduri, instituirea unui puternic sistem de pază, pentru a împiedica demonstrațiile organizate de comuniști și difuzarea manifestelor în cazărmi sau în preajma lor, *arborarea drapelului în apropierea imobilelor militare și civile, acțiuni de stradă etc.*²⁷.

Activitatea comuniștilor în rîndul ostașilor a avut drept rezultat nu numai creșterea amplitudinii acțiunilor revendicative ale soldaților, ci și satisfacerea în bună parte a unor cerințe. Ca urmare, în armata română, pe docilitatea căreia cercurile guvernante și-au pus mari speranțe, creștea, de la o zi la alta, spiritul revendicativ, antifascist și antirăzboinic. Se manifesta tot mai evident, ca o trăsătură caracteristică, imbinarea, sub conducerea P.C.R., a acțiunilor soldaților cu cele ale muncitorilor și țăranilor. S-au format numeroase punți între aceste forțe pentru înțelegerea situației interne și internaționale și lua-

²³ Idem, nr. 2 (aprilie 1934).

²⁴ „Tinărul leninist“, nr. 2 (februarie-martie) 1934.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ „Cazarma“, nr. 2 (aprilie) 1934.

²⁷ Arh. St. Iași, Tr. 1883, dosar 10/1933, vol. II, f. 143, 144; Fond 1678, dosar 27/1933, f. 52; Fond 282, dosar 18/1934, f. 4.

rea măsurilor corespunzătoare. Materialele cercetate vin să illustreze această idee.

O pondere însemnată în cadrul acțiunilor desfășurate de soldați o ocupă revendicările cu caracter economic imediat, îndeosebi cele legate de îmbunătățirea regimului din cazărmi. Presa respectivă relevă mai întâi situația obiectivă care determină o atare luptă. Sint pomenite, între altele, cazurile petrecute în regimentul 83 infanterie Cluj, cînd soldații unui batalion au fost bătuți cu centura și izgoniți aproape goi în plină iarnă, ceea ce a cauzat imbolnăvirea a jumătate din numărul lor²⁸. Într-o scrisoare, expediată din regimentul 1 antiaerian, se sublinia faptul că soldații au cunoscut în cazarmă, chiar din primele zile de la incorporare, suferința, bătaia și teroarea²⁹. Un regim inuman au avut de înfruntat și soldații din regimentul 7 infanterie Ploiești³⁰. Referindu-se la căile de îmbunătățire a situației soldaților din regimentul respectiv, „Tinărul leninist” sublinia că la aceasta se putea ajunge numai prin unirea tuturor forțelor³¹.

Urmînd indicațiile P.C.R., soldații au reușit, în numeroase cazuri, să obțină satisfacerea revendicărilor lor prin spiritul de unire și coordonare a forțelor. Un exemplu concludent în direcția desfășurării luptei în front unic l-au dat soldații regimentului 18 Gorj-Tg. Jiu, unde soldații cu stagii de vechime diferite s-au solidarizat în lupta pentru revendicări imediate³².

În cele mai multe cazuri, soldații au cerut condiții mai bune de muncă, hrană consistentă și odihnă suficientă³³. În acest sens, merită reținut faptul că 40 de soldați din regimentul 22 infanterie Tîrgoviște, siliți să lucreze la unul din marii proprietari, au refuzat să presteze munca pînă la îmbunătățirea condițiilor de hrană, reducerea programului de lucru (munceau din zori pînă în noapte), garantarea odihnei și a unui tratament uman, precum și concedierea supraveghetorului, care-i bătea. Solidaritatea soldaților și hotărîrea lor energică de a nu relua lucrul decît după satisfacerea revendicărilor menționate au determinat pe marele proprietar să le rezolve favorabil cererile³⁴.

Acțiunile soldaților din anul 1934, la care ne-am referit pînă acum, nu s-au limitat numai la aspectele economice și sociale. Dintre numeroasele acțiuni desfășurate pe linie politică, menționăm doar cîteva. Astfel, 90 de tineri muncitori de la fabrica „Astra” — Arad, conduși de U.T.C., au refuzat să asculte discursul fascist al ofițerului însărcinat cu pregătirea premilitară³⁵. Totodată, numeroase informații evidențiază aversiunea soldaților față de practica de a fi folosiți la împiedicarea exercitării drepturilor constituționale ale cetățenilor. Într-o scrisoare,

²⁸ „Cazarma” nr. 1 (ianuarie) 1934.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ „Tinărul leninist”, noiembrie 1934.

³¹ *Ibidem*.

³² „Tinărul leninist”, noiembrie 1934.

³³ „Cazarma”, nr. 1 (martie) 1935.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ „Tinărul leninist”, decembrie 1934.

expediată din batalionul 7 pionieri de munte — Miercurea Ciuc, de exemplu, se arată cu indignare că soldații au fost trimiși la Gheorghieni spre a opri accesul țăranilor la locul de votare. „Noi, soldații, se sublinia în scrisoarea amintită, sintem trimiși să batem pe frații noștri muncitori și țărani ca să dea voturile dușmanilor noștri”³⁶. Citatul are semnificații foarte adinci, întrucât pune în lumină sentimentul de solidaritate al celor asupriți, indiferent de naționalitate.

În anul următor, 1935, acțiunile economice și politice ale ostașilor capătă amploare. Faptul se datora, atît factorilor obiectivi, care au contribuit la agravarea situației lor materiale, la înăsprirea regimului de teroare din cazarmă, cît și acțiunii comuniștilor și uteciștilor în armată, situați mereu în fruntea luptei pentru asigurarea condițiilor omenești de trai și drepturi politice. Într-un manifest, editat în iulie 1935, C.C. al P.C.R. sublinia necesitatea ca muncitorii, țăranii și soldații, întreg poporul muncitor să strîngă rindurile în jurul partidului pentru faptul că el reprezenta singura forță care se afla neclintit în fruntea mișcării revoluționare în lupta decisivă **contra fascismului și a războiului**³⁷. Înțelegerea acestei situații a determinat ca în armată să se dezvolte o puternică stare de spirit antifascistă și antirăzboinică, o accentuată împotrivire față de regimul înuman din unități, care au cuprins nu numai o însemnată parte din masa soldaților, ci și din rîndul unor ofițeri.

Bazîndu-se pe realitățile existente în societate, inclusiv în armată, comuniștii, înfruntînd teroarea, expunîndu-și viața la fiecare pas, au dus o susținută muncă în rîndurile soldaților pentru a-i organiza și mobiliza la lupta antifascistă și antirăzboinică, pentru un regim uman în cazarmă. Paralel cu aceasta, a fost mereu propagată ideea luptei împotriva regimului burghez cu convingerea însă că, în centrul luptei, se afla concentrarea tuturor forțelor pentru apărarea suveranității naționale și a integrității teritoriale amenințate de fascism. În spiritul întoarcerii armelor împotriva dușmanilor de clasă și de solidarizare cu clasa muncitoare și țăranimea din statele vecine, se cuvine relevată afirmația din ziarul „Brazda”, din mai 1935: „Noi avem socotelile noastre cu ciocoi noștri și cu banherii care ne jupoae, nu cu țăranii și muncitorii din Rusia bolșevică, nici cu ungurii care trag și ei la jugul boieresc acolo în țara lor”³⁸.

O însemnată contribuție la desfășurarea acțiunilor economice și politice în masa de soldați sau în rîndul acelor care urmau să fie recrutați a adus-o U.T.C. și organele sale de presă. În situația gravă creată pe arena internațională, scria „Buletinul”, organul C.C. al U.T.C., lupta antifascistă și antirăzboinică trebuie să fie pe primul plan³⁹, fiind pregătită printr-o muncă perseverentă de zi cu zi. Sol-

³⁶ „Cazarma”, nr. 1 (ianuarie) 1934.

³⁷ *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, București, Editura P.M.R., 1951, p. 241.

³⁸ „Brazda”, nr. 1 (mai) 1935.

³⁹ „Buletinul” nr. 1 (mai-iunie) 1935.

dații recruți erau chemați să se solidarizeze în permanență și pe acest tărîm cu lupta muncitorilor și țăranilor. În consecință, au fost preconizate următoarele măsuri de realizare a acestor obiective: crearea de cercuri cu tinerii care urmau să fie încorporați; înființarea printre tinerii premilitari a celulelor comuniste care să conducă lupta; constituirea a cel puțin o organizație revoluționară în fiecare fabrică de armament; dezvoltarea legăturilor simpatizantului sau utecistului din armată cu lumea din afara cazarmei; traducerea în fapt, cît mai hotărît și cît mai repede, a lozincii: „Fiecare utecist trebuie să aibă un prieten soldat“. În legătură cu aceasta, ziarul „Tînărul leninist“ a subliniat datoria oricărui tînăr muncitor revoluționar de a discuta cu cel puțin un soldat despre situația din cazarmă, a-i pune la dispoziție literatură revoluționară, a populariza acțiunile revendicative întreprinse în diferite regimente din țară, a-l atrage în U.T.C. și a-i face legătura cu organizația, indiferent de orașul în care satisfăcea stagiul militar. Un mijloc indicat pentru atingerea acestor obiective a fost acela de a organiza consfătuiri legate de problemele respective cu soldații aflați în concediu⁴⁰. În numărul din iunie 1935, același ziar a reluat problema creării de cercuri cu tinerii ce urmau să fie chemați sub arme, ca și cu toți acei care aveau legături cu recruții, reliefind de această dată necesitatea înființării unui fond din care să poată fi ajutați cu bani sau colete recruții și soldații săraci⁴¹.

Un aspect important al problemei pe care o studiem se referă la activitatea comuniștilor și uteciștilor pentru organizarea și conducerea luptei tineretului în timpul instrucției premilitare. Comuniștii au chemat tineretul, aflat la pregătirea premilitară, să transforme această instrucție în demonstrații contra fascismului, contra terorii poliției-nești, contra bățăilor și regimului inuman⁴². Trebuie reamintit că P.C.R. a căutat să atragă și alte partide și organizații de partea acestei lupte. Astfel, pe temeiul propunerilor P.C.R. făcute prin Liga Muncii, Comitetul național antifascist și conducerea Partidului Socialist Unitar au încheiat o înțelegere de front unic pe baza unui program care prevedea, între altele, lupta împotriva tendințelor de fascizare a tineretului. De asemenea, ca urmare a rezoluției din februarie 1935, care aprecia creșterea pericolului fascist, P.C.R. a propus, în martie același an, conducerii P.S.D. și Partidului Socialist Unitar, încheierea unui acord de front unic⁴³. Reflectînd în bună măsură problematica epocii, inclusiv sarcinile trasate de comuniști și celelalte forțe democratice, ziarul „Descătușarea“, organul central al Ajutorului Roșu din România, sublinia necesitatea desfășurării unei intense propagande împotriva curenților

⁴⁰ „Tînărul leninist“, nr. 1 (ianuarie) 1935.

⁴¹ Idem, nr. 6 (iunie) 1935.

⁴² „Cazarma“ nr. 1 (martie) 1935.

⁴³ *Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1934—1937...*, p. 245.

șovine, naționaliste, împotriva inoculării în rindurile tineretului a ideilor urii de rasă și a vrăjmășiei față de lupta muncitorilor și țăranilor⁴⁴.

Concret, și în acel an, lupta economică și politică a ostașilor, recruților și premilitarilor a îmbrăcat diferite forme. Una din acestea se referă la refuzul de a consuma hrana stricată. Astfel, în mai 1935, un număr de 120 de soldați din compania a 3-a a regimentului 1 pionieri, care lucrau în condiții istovitoare la construirea liniei ferate Ilva Mică — Vatra Dornei, au refuzat alimentele stricate ce li s-au dat la masă. Tot aici, în semn de solidaritate, soldații au imobilizat un caporal, care lovise pe unul dintre ei⁴⁵. De asemenea, într-un regiment din Satu Mare, după cum rezultă dintr-o scrisoare, la chemarea celei comuniste, care activa intens, un număr de 60 de soldați au refuzat hrana alterată. De teamă ca exemplul lor să nu fie urmat de toți soldații din unitate, li s-a dat chiar a doua zi mâncare bună. În condițiile în care, după două săptămâni, s-a revenit la vechiul regim alimentar, fapta celor 60 de soldați a fost urmată de întregul regiment, care, în acest fel, a reușit să obțină o hrană bună, fără ca cineva să fi fost pedepsit pentru acțiunea întreprinsă⁴⁶. „Acum am văzut, se conchidea în scrisoarea amintită, câtă dreptate are Partidul Comunist când ne spune: „Puterea stă în toți. Luptați în *front unic* pentru cerințele zilnice din cazarmă“⁴⁷. O acțiune similară s-a petrecut în rindurile soldaților mobilizați la construirea șoselei Movila — Constanța. Aici, în anul 1935, un număr de 170 de soldați, aduși din cazarma 2 pionieri Otopeni, au refuzat hrana alterată ce li s-a dat. Între ei, nemulțumirea sporise o dată cu aplicarea regimului de brutalități. În acele condiții, scria un corespondent al ziarului „Cazarma“, toți acei 170 de soldați au raportat nemulțumirea lor, convinși că numai în acest mod puteau să dobândească un trai mai bun. Hotărîrea colectivă de luptă a avut drept consecință satisfacerea unor revendicări. În alte unități, ca bunăoară în regimentul 89 infanterie, cererile legitime ale soldaților au fost satisfăcute prin prezentarea acestora de către un grup de soldați în numele întregului regiment. ,

O altă formă de luptă a constituit-o, așa cum am văzut, refuzul de a presta muncă pe moșiile boierilor. Astfel, 18 soldați din regimentul 14 infanterie, din Roman, n-au acceptat să lucreze pe pământul unui boier și s-au întors la cazarmă⁴⁸. Totodată, soldații au refuzat să execute unele din ordinele care dezumanizau personalitatea soldatului. În acest sens, în mai 1935, un număr de 150 de tineri premilitari din comuna Bradu (județul Argeș) au imobilizat instructorul militar, după ce au refuzat ordinul acestuia de a se culca în noroi⁴⁹. De asemenea, într-un sat din Dobrogea, toți tinerii țărani, avînd în frunte pe comu-

⁴⁴ „Descătușarea“, nr. 2 (februarie) 1934; 1 mai 1935.

⁴⁵ „Cazarma“, nr. 1 (martie) 1935.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ „Brazda“ nr. 1 (mai) 1935.

niști, au părăsit, în corpore, din aceleași motive, cîmpul de instrucție⁵⁰. În alte cazuri, soldații s-au opus ordinelor care aveau drept scop devastarea unor gospodării țărănești. Este semnificativ, în acest sens, faptul că, la Alba Iulia, soldații dintr-un regiment, cu toate ordinele date de colonel, au refuzat să distrugă gospodăria unui țăran, solidarizîndu-se cu acesta. „O sută de colonei, scria un corespondent al ziarului „Cazarma“, n-au nici o putere cînd soldații trec alături de frații lor adevărați“⁵¹.

În anul următor, 1936, activitatea comuniștilor și uteciștilor în rîndul armatei a fost ridicată pe o treaptă superioară. Rezoluțiile și hotărîrile plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R., din august 1936, subliniau că obiectivul central al acțiunilor sale în acele împrejurări era lupta pentru „o politică externă și internă care să asigure o adevărată apărare a țării împotriva atacului militar din partea fascismului german“⁵², obiectiv pe care nu-l separau de lupta pentru revendicări economice și politice zilnice: democratizarea armatei ca, din instrument de oprimare, să devină apărătoarea poporului; acordarea de drepturi politice cetățenești tuturor soldaților (participarea la alegeri, la adunări etc.); înlăturarea tratamentului inuman și introducerea unei comportări demne, omenești din partea ofițerilor față de soldați; asigurarea hranei suficiente și consistente; acordarea de ajutoare materiale și scutiri fiscale familiilor celor aflați sub arme; încetarea sistemului de trimitere a soldaților la muncă pe moșiile boierești și acordarea de concedii soldaților pentru prestarea muncii agricole pe propriile loturi⁵³. Documentele din august 1936 subliniau necesitatea ca muncitorimea să apere interesele imediate economice și libertățile politice ale soldaților și ofițerilor inferiori, mobilizînd în acest scop masele populare și organizațiile lor pentru a crea posibilitatea punerii armatei în serviciul păcii și al libertății. În condițiile respective, se sublinia în aceleași documente, lupta pentru pace trebuia să fie una din sarcinile comitetelor create de soldați pentru apărarea intereselor lor. Organizarea cercurilor premilitarilor, a recruților, a soldaților și a demobilizaților trebuia făcută în așa fel încît să asigure înfrățirea cu masele muncitoare pentru îmbunătățirea situației lor materiale și apărarea patriei. În acest scop, precizau documentele din august 1936, munca în sinul armatei trebuia „cît mai repede intensificată și întinsă asupra tuturor unităților“⁵⁴. Urmînd aceste indicații, soldații au desfășurat acțiuni importante împotriva regimului inuman, contra prelungerii și înăsprii sistemului de muncă, acțiuni desfășurate, între altele, la depozitul central de muniții⁵⁵. „Nu mai putem îndura, scria un grup de soldați din regimentul 4 roșiori, referindu-se la condițiile grele din cazarmă, această viață de ciine. Sîntem și noi oameni și avem dreptul la

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ „Cazarma“ nr. 2 (august) 1935.

⁵² *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, București, Editura P.M.R., 1951, p. 277.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 278.

viață . . . , căci *prin munca noastră facem toate bunurile de pe acest pământ românesc*⁵⁵. Un soldat din același regiment a decedat în spital, bolnav de plămîni, după ce făcuse 30 de zile de carceră în trei etape. Tot aici, unii din soldați nu primiseră solda de 3—4 luni, iar alții deloc. Pentru a combate neajunsurile din acest regiment, un grup de soldați au cerut tovarășilor lor să se unească cu tot curajul pentru umanizarea regimului din cazarmă⁵⁷.

O susținută propagandă pentru pace și antifascism, pentru condiții cmeneste de viață în unități a desfășurat-o P.C.R. în anii dictaturii regale. Autoritățile militare și civile semnalau cu tot mai mare îngrijorare o astfel de activitate a organizațiilor comuniste și în rîndul reformatiilor și dispensațiilor⁵⁸. În primul an al dictaturii, organizațiile comuniste primiseră din nou directive din partea C.C. al P.C.R. să intensifice, pe de o parte, propaganda pentru pace, de mobilizare împotriva fascismului, iar, pe de altă parte, să ajute pe concentrați să lupte pentru îmbunătățirea regimului din cazarmă⁵⁹. Totodată, comuniștii și-au intensificat activitatea în cadrul efortului național de apărare a integrității teritoriale amenințate de fascism și revizionism. Astfel, cînd, în primăvara anului 1939, guvernul român a întreprins un complex de măsuri pe linia mobilizării unor efective militare, în condițiile în care Germania hitleristă și Ungaria hortystă au invadat Cehoslovacia, P.C.R. le-a apreciat ca fiind dictate de nevoia de a stăvili o agresiune, care devenise mai mult decît evidentă⁶⁰. Atunci, comuniștii au dat cuvînt de ordine membrilor și simpatizanților lor să se prezinte la unitățile militare pentru a-și face datoria față de țară; ei au dus cu succes munca de organizare a rezistenței împotriva fascismului și de apărare a independenței patriei. Poziția P.C.R., de sprijinire a măsurilor adoptate de guvern în domeniul apărării României și chiar de colaborare cu el pe acest tărîm, arăta limpede că se produsese mutații profunde în concepția și practica comuniștilor⁶¹. Inseși autoritățile militare, referindu-se la poziția maselor față de mobilizarea parțială de trupe din primăvara aceluia an, subliniau că oamenii, ca expresie a dorinței de a-și apăra patria, „au umplut cazarmile și comendurile de piață, cerînd informații asupra corpurilor cărora aparțin“, că ordinele de concentrare au fost privite cu „elan și încredere“, ca acte necesare⁶².

Paralel cu aceasta, comuniștii au ținut sus steagul revendicărilor economice ale soldaților. Membrii de partid aflați sub arme căutau

⁵⁵ „Steagul Roșu“, nr. 9 (octombrie) 1936.

⁵⁶ Idem, nr. 1—2 (februarie) 1937.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Arh. St. Iași, Fond 282, dosar 3/1938, f. 387.

⁵⁹ Idem, Fond Comisariatul V de poliție Iași, dosar 4/1938, f. 387.

⁶⁰ Ilie Ceaușescu, *Poziția maselor populare din România față de mobilizarea parțială de trupe din primăvara anului 1939, în România și tradițiile luptei armate...*, p. 145.

⁶¹ *Ibidem*, p. 147—148.

⁶² *Ibidem*, p. 150—151.

să creeze în jurul lor un larg cerc de simpatizanți ai P.C.R.⁶³. Acolo unde au activat cu mai multă pricepere și siguranță, influența lor s-a extins asupra unui număr tot mai mare de soldați. Ca urmare a activității partidului, a răsrângerii stării de spirit a maselor populare și asupra militarilor, precum și datorită grelelor condiții de viață ale ostașilor, în armată au avut loc, în acel timp, o serie de acțiuni importante. Astfel, în vara anului 1939, peste 160 de soldați concentrați la un depozit de muniții din județul Ialomița au demonstrat împotriva tratamentului inuman la care erau supuși. Soldaților li s-au alăturat și ofițerii de rezervă⁶⁴. O acțiune de amploare împotriva tratamentului inuman, a băutăilor, a hranei alterate și a umilintelor de tot felul a avut loc în toamna anului 1939 în regimentele 7 pionieri, 2 grăniceri, 94 și 95 infanterie, 37 și 42 obuziere, ai căror soldați concentrați lucrau la curățirea canalului Aranca (Timiș-Torontal). Inițiativa a pornit de la soldații regimentului 94 infanterie, care au refuzat să mai lucreze în condiții grele. Exemplul lor a fost urmat de soldații din celelalte regimente ce se aflau pe acel șantier⁶⁵. Un buletin informativ, întocmit de Marele Stat Major, în 1939, semnala, de asemenea, că 9 ostași din Detașamentul de cale ferată Ilva Mică au făcut „instigații”, indemnând soldații să nu execute ordinul de a ieși la lucru pe șantier⁶⁶ până nu li se vor asigura condiții omenești de muncă și trai.

În anul 1940, acțiunile desfășurate în rîndul trupei au cunoscut o puternică intensificare. P.C.R. a antrenat din ce în ce mai mult masa de soldați pentru realizarea principalelor obiective ale luptei poporului român, inclusiv ale armatei. Propaganda comunistă, se recunoștea într-un raport din mai 1940, continuă cu „destulă intensitate”, mai ales în regiunile unde se află dislocate trupe. Marele Stat Major a cerut ca pentru combaterea propagandei respective „ce se desfășoară în rîndurile populației, în mijlocul căreia trăiesc trupele” și care „își întinde cu ușurință efectele și asupra ostașilor țării”, să existe pe plan național o strînsă colaborare între toate organele de administrație, jandarmerie, poliție, școală și biserică⁶⁷. Îngrijorarea Marelui Stat Major crescuse cu atît mai mult cu cît tot mai numeroase cazuri de ofițeri de rezervă și activi cu vederi democratice se ridicau cu vehemență împotriva fascismului și războiului, ca și împotriva poziției de compromis a unor cercuri guvernante. Îngrijorarea aceluiași for militar sporise și din cauză că în rîndurile premilitarilor se manifesta o încordată stare

⁶³ În octombrie 1939, Comandantul Diviziei 21 infanterie raporta că în regimentele 28 dorobanți, 35 și 68 infanterie, 3 vînători, 22 și 27 artilerie existau numeroși soldați care desfășurau activitate comunistă. Totodată, comandantul respectiv, ca și cel al Diviziei 17 infanterie înaintau superiorilor tabele nominale cu ostași suspecți de activitate comunistă (Minea Stan, Al. Neamțu, *op. cit.*, p. 60).

⁶⁴ Minea Stan, Al. Neamțu, *op. cit.*, p. 60.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Arh. St. Iași, Fond 283, dosar 4/1940, f. 260; Fond Chestura poliției Iași, dosar 130/1940, f. 51.

de spirit. La baza intensificării opoziției acestora se afla un complex obiectiv de cauze. Relevind în repetate rânduri situația grea în care se găseau premilitarii, de exemplu, documentele P.C.R. subliniau că tinerii supuși instrucției erau ținuți cu forța să muncească pe moșii la strînsul recoltei, bătuți și siliți să lucreze cîte 13 ore pe zi sub ploaia de injurății, cu o hrană insuficientă și mizeră⁶⁸. Materialele de arhive cuprind numeroase cazuri cînd premilitarii s-au răscolat, cerînd într-un glas pîine. Pe moșia lui Roznovanu din județul Iași, ei au fugit în masă din cauza condițiilor grele în care erau ținuți, iar la Tg. Frumos au refuzat să se prezinte la lucru⁶⁹.

Deosebit de semnificative sînt pentru anul 1940 acțiunile soldaților și ofițerilor, consacrate luptei pentru apărarea independenței și suveranității țării. La puternicele demonstrații de masă organizate sub conducerea P.C.R. în diferite centre ale țării împotriva odiosului dictat de la Viena, care s-a produs cu cîteva zile înainte de instaurarea dictaturii militar-fasciste, armata a participat activ. Soldații, alături de muncitori, țărani și intelectuali, au răspuns apelului făcut de P.C.R. prin manifeste, de a lupta pentru anularea dictatului⁷⁰. Astfel, la 1 septembrie 1940, la marea manifestație organizată la Sibiu a participat un impresionant număr de militari și premilitari, printre care și ofițeri activi și de rezervă⁷¹. În numeroase rapoarte, autoritățile militare subliniau profundele frămîntări din rîndurile soldaților în legătură cu acest act, faptul că trupele au primit sentința de la Viena „cu indignare și revoltă”⁷². Insuși Ministerul apărării naționale recunoștea, la 2 septembrie 1940, că „ultimele evenimente care au dus la cîntărirea teritoriului național, fără ca armata să fi fost pusă în situația de a lupta pentru apărarea patriei, au produs o explicabilă durere în sufletele ostașilor de toate gradele. Din această cauză... în oștire își face drum părerea că România nu trebuia să se supună arbitrajului de la Viena”⁷³. Ordinele date cu acest prilej, menite să împiedice manifestările patriotice ale ostașilor, n-au putut străvili atitudinea lor ostilă față de politica cercurilor reacționare. În rîndurile armatei „există o mîhnire generală și chiar revoltă sufletească contra dictatului care ne-a impus cedarea din pămîntul Ardealului”⁷⁴.

Se cuvine de reținut, în concluzie, că presa comunistă și democratică din perioada 1934—1940 a contribuit substanțial la crearea unei largi opinii antifasciste și antirăzboinice, la susținerea luptei pentru satisfacerea revendicărilor zilnice ale soldaților. Informînd masa de ostași asupra problemelor politicii interne și externe, presa respec-

⁶⁸ Idem, Fond Rezidența Ținutului Prut, dosar 1749/1940, f. 317.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem, f. 386; Fond 283, dosar 4/1940, f. 17, 20, 104, 260; Fond Chestura poliției Iași, dosar 130/1940, f. 188.

⁷¹ Minea Stan, Al. Neamțu, *op. cit.*, p. 61.

⁷² Ibidem, p. 62.

⁷³ Ibidem, p. 61.

⁷⁴ Ibidem.

tivă a făurit o operă de înaltă educație patriotică în spiritul aversiunii față de fascism, război și agresiune, în spiritul luptei pentru democrație, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării.

L'ÉTAT D'ESPRIT DE L'ARMÉE ROUMAINE REFLETÉ DANS LA PRESSE COMMUNISTE ET DÉMOCRATIQUE (1934—1940)

R é s u m é

La présente étude se propose de mettre en relief le rôle du Parti Communiste Roumain qui, dans les conditions de la menace croissante du danger fasciste après 1933, a utilisé une tactique appropriée, avec des formes variées, en vue d'organiser et de conduire un large mouvement de masses contre le fascisme et contre la guerre. L'activité déployée dans les rangs de l'armée s'inscrit, elle-aussi, dans le cadre de cette action. Ainsi, les auteurs de cette étude relèvent-ils, en s'appuyant sur des matériels d'archives et sur la presse communiste et démocratique des années 1934—1940, l'état d'esprit, et l'efficacité du travail politique déployé par les communistes, dans l'armée. On y souligne aussi l'activité du P.C.R. dans les rangs des troupes en vue d'organiser leur lutte pour un traitement humain, contre les bestialités, contre les idées chauvines, fascistes, et contre la guerre impérialiste.

Une série de données et de faits, publiés dans la presse du temps, illustre un grand nombre de telles actions en offrant la preuve des bons effets de l'activité déployée par les communistes, afin de créer une large opinion contre le fascisme, contre la guerre et soutenant les revendications quotidiennes des soldats. En tenant les masses des soldats au courant avec les problèmes de la politique intérieure et extérieure, la presse communiste a forgé une oeuvre de haute éducation patriotique dans l'esprit de l'aversion et de la lutte contre le fascisme, contre la guerre, contre l'agression, et dans l'esprit de la lutte pour la démocratie, pour la sauvegarde de l'indépendance et de l'intégrité territoriale du pays.